

Nieuporządkowane otoczenie sprzyja stereotypizacji i dyskryminacji innych

Autor tekstu: **Ed Yong**

Tłumaczenie: **Paulina Wojciechowska**

W lutym 2010 roku pracownicy sprzątający holenderskie stacje kolejowe rozpoczęli strajk, który trwał kilka tygodni. W niedługim czasie na stacjach zapanował brud i nieporządek, lecz większości podróżujących to nie przeszkadzało. Poparcie społeczne dla tego strajku było znaczne. Jednak dwóch naukowców — [Diederik Stapel](#)

(<http://www.stapel.socialpsychology.nl/>)

i

[Siegwart](#)

[Lindenberg](#)

(<http://lindenberg.academiaworks.com/>) z Uniwersytetu w Tilburgu — ucieszyło się szczególnie.

W rosnącym chaosie stacji ujrzeli szansę na przetestowanie intrygującej koncepcji, a mianowicie, że nieuporządkowane otoczenie sprzyja stereotypizacji i dyskryminacji innych.

Według naukowców, stereotypy, stanowiące zbiór uproszczonych kategorii i osądów, pomagają ludziom radzić sobie z chaosem. Stanowią one „umysłowe urządzenie sprzątające w obliczu nieporządku”. Gdy nasze otoczenie jest pełne chaosu, niezależnie od tego, czy jest to brud czy niepewność, reagujemy poszukując ładu, struktury i przewidywalności. Stereotypy, niezależnie od związanych z nimi problemów, spełniają taką potrzebę.

Aby sprawdzić tę hipotezę, para naukowców udała się na stację w Utrechcie kilka dni po rozpoczęciu strajku i poprosiła czterdziestu pasażerów o wypełnienie kwestionariuszy. Zadaniem badanych było odpowiedzenie na pytanie, jak bardzo Holendrzy, muzułmanie i osoby homoseksualne odpowiadają różnym cechom osobowości. Gdy sprzątający powrócili do pracy, a stacja znów stała się przykładem porządku, Stapel i Lindenberg powtórzyli swój eksperyment.

Okazało się, że ochotnicy silniej trzymali się stereotypów przebywając na brudnej stacji niż na czystej. Na przykład, z większym prawdopodobieństwem oceniali wówczas muzułmanów jako „lojalnych” i „agresywnych”, gejów jako „słodkich” i „zniewieściałych”, a Holendrów jako „tolerancyjnych” i „skąpych”. Nastroje różnych badanych nie różniły się w zależności od dnia eksperymentu i nie wpływały na ich zachowania.

Oczywiście, istnieje możliwość, że ochotnicy mogli kłamać w kwestionariuszach. Nie wiedzieli jednak, że w badaniu istniał ukryty czynnik, który miał ukazać ich prawdziwe przekonania. Stapel i Lindenberg pozornie mimochodem prosili ich, aby przy wypełnianiu kwestionariusza usiedli w rzędzie sześciu krzeseł. Krzesła były puste, z wyjątkiem pierwszego, które zajmował biały lub ciemnoskóry współpracownik naukowców uznany za równie przyjaznego, atrakcyjnego i przystępnego w testach wstępnych.

Przeciętnie, ochotnicy (wszyscy biali) siedzieli trzy krzesła od osoby ciemnoskórej na brudnej stacji, a dwa krzesła od niego na czystej. W obu sytuacjach siedzieli w odległości dwóch krzeseł od osoby białoskórej. W otoczeniu nieuporządkowanym, badani z większym prawdopodobieństwem oddalali się od ludzi o innym pochodzeniu etnicznym.

Nie było to pierwsze badanie mające na celu powiązanie chaotycznego środowiska i złego zachowania. W 2008 roku [opisałem pracę innego holenderskiego naukowca, Keesa Keizera](#) ([http://blogs.discovermagazine.com/notrocketscience/2008/11/20/the-spread-of-disorder-can-graffiti-promote-littering-and-the ft/](http://blogs.discovermagazine.com/notrocketscience/2008/11/20/the-spread-of-disorder-can-graffiti-promote-littering-and-the-ft/)), który wykazał, że śmieci, graffiti i nieodstawione wózki do

zakupów mogą zwiększać prawdopodobieństwo dalszego zaśmiecania, wkraczania na teren zakazany, a nawet kradzieże. Stanowiło to dramatyczne potwierdzenie „Teorii Wybitych Okien”, w której sugeruje się, że oznaki drobnych wykroczeń, jak właśnie wybite okna, mogą zapoczątkować kolejne zachowania przestępcze. Chaos „karmi” chaos. Stapel i Lindenberg rozszerzyli te wyniki na stereotypizację i dyskryminację.

Ich eksperyment na stacji kolejowej był pierwszym z serii pięciu doświadczeń. W kolejnym, Stapel i Lindenberg udali się do bogatej holenderskiej dzielnicy i nieznacznie zmienili otoczenie, przekładając niektóre płyty chodnikowe, parkując samochód na chodniku i pozostawiając rower na ulicy. Zaoferowali czterdziestu siedmiu ochotnikom po pięć euro w zamian za wypełnienie identycznego kwestionariusza, jaki użyto wcześniej. Część tych pieniędzy ochotnicy mogli przekazać na fundację charytatywną „Money for Minorities” („Pieniądze dla mniejszości”). Dzień później, badacze przeprowadzili eksperyment ponownie, ale tym razem płyty chodnikowe, samochód i rower umieszczono porządnie i na swoich miejscach.

Wyniki odzwierciedlały rezultaty z eksperymentu na stacji kolejowej. Gdy otoczenie było w nieładzie, ochotnicy wyrażali opinie bardziej stereotypowe i oddali mniej pieniędzy na cele charytatywne – 1,70 euro w porównaniu z 2,35 euro, gdy wokół nich panował porządek.

Czy różnice te naprawdę oznaczają potrzebę ładu i struktury? Aby się o tym przekonać, Stapel i Lindenberg wrócili do laboratorium, gdzie przeprowadzili kolejne trzy doświadczenia.

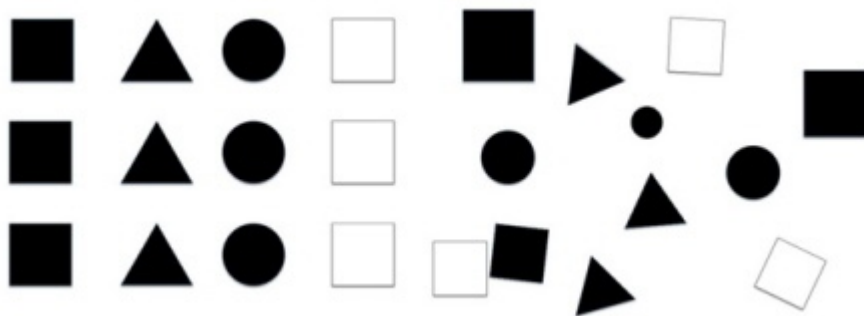
Okazało się, że osoby, które oglądały zdjęcia pełne chaosu, jak regały z nieuporządkowanymi książkami częściej wyrażały poglądy stereotypowe niż osoby, którym pokazywano zdjęcia rzeczy uporządkowanych (np. regały z równo ułożonymi książkami) lub neutralnych (np. krzesła). Czterdziestu siedmiu ochotników w tym eksperymencie wypełniło także inny kwestionariusz, w którym miano ocenić ich potrzebę porządku. Pytano ich np. na ile zgadzają się ze stwierdzeniami takimi jak „Nie lubię sytuacji, które są niepewne” lub „Potrzebuję ładu”. Te osoby, które wykazywały najsilniejszą potrzebę ładu, wyrażały też najbardziej stereotypowe osądy. I rzeczywiście, biorąc tę poprawkę pod uwagę, zniknął związek między nieładem a stereotypizacją.

Zadziałało to nawet wtedy, gdy badani nie byli świadomi, że widzą oznaki chaosu. W czwartym eksperymencie, Stapel i Lindenberg pokazywali pięćdziesięciu ośmiu ochotnikom różne słowa na granicy ich pola widzenia. Badani nie mogli świadomie odczytać słów, ale mimo to rejestrowali je. Osoby, które widziały słowa takie jak „chaos”, „anarchia” i „bałagan” wykazywały silniejszą potrzebę ładu i wyrażały poglądy bardziej stereotypowe, niż ci, którzy widzieli „uporządkowane” słowa tj. „ład”, „przejrzystość”, „czysty” czy neutralne, jak „krzesło”, „stół”, czy „piłka”.

W ostatnim eksperymencie, Stapel i Lindenberg wykazali, że nawet abstrakcyjne oznaki chaosu

mogą wywoływać stereotypizację. Pokazali oni 66 ochotnikom dwie kartki papieru z kołami, kwadratami i trójkątami, na jednej narysowanymi w sposób uporządkowany, na drugiej rozmieszczonymi w sposób chaotyczny. Tak, jak przewidywano, osoby, które widziały symbole rozmieszczone chaotycznie, bardziej pragnęły ładu i wykazywały stereotypizację.

Razem te pięć eksperymentów stanowi przekonujący zestaw badań. Rezultaty były spójne w przypadku pięciu różnych metod wywoływania poczucia nieładu i różnych metod oceny reakcji ochotników. Cytując słowa naukowców: „Przekaz dla ustawodawców jest jasny. Jednym ze sposobów na walkę z niechcianą stereotypizacją i dyskryminacją jest wczesne ocenienie chaosu w otoczeniu i natychmiastowa interwencja poprzez uporządkowanie i wprowadzenie fizycznego ładu. Oznaki nieładu, takie jak wybite okna, graffiti i porzucane śmieci, nie tylko zwiększają zachowania antyspołeczne, ale także automatycznie wiodą do stereotypizacji i dyskryminacji. Inwestowanie w naprawy i renowację, a także pilnowanie porządku na osiedlach mogą stanowić stosunkowo tanie i efektywne metody redukcji stereotypizacji i dyskryminacji.”

Źródło: artykuł: Stapel & Lindenberg. 2011. Coping with Chaos: How Disordered Contexts Promote Stereotyping and Discrimination. Science <http://dx.doi.org/10.1126/science.1201068>

[Tekst oryginalny](http://blogs.discovermagazine.com/notrocketscience/2011/04/07/disordered-environments-promote-stereotypes-and-discrimination/) (<http://blogs.discovermagazine.com/notrocketscience/2011/04/07/disordered-environments-promote-stereotypes-and-discrimination/>).

Not Exactly Rocket Science/Discover, 7 kwietnia 2011r.

Ed Yong

Mieszka w Londynie i pracuje w Cancer Research UK. Jego blog „Not Exactly Rocket Science” jest próbą zainteresowania nauką szerszej rzeszy czytelników poprzez unikanie żargonu i przystępną prezentację.

[Strona www autora](#)

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 10-04-2011)

[Oryginał.](#) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,1161>)

Contents Copyright © 2000-2011 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2011 Michał Przech

Autorem portalu Racjonalista.pl jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielami portalu są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie strony tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora.

Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racionalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki prezentuje.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racionalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl